

MODELS AND METHODS FOR INCREASING THE EFFICIENCY OF INNOVATIVE RESEARCH

INTERNATIONAL SCIENTIFIC-ONLINE

CONFERENCE

ISOC

INTERNATIONAL
SCIENTIFIC
ONLINE
CONFERENCES

WWW.INTERONCONF.COM

zenodo OpenAIRE

GERMANY
2022

GERMANY

 digital
object
identifier

OPEN ACCESS

ISBN 978-955-3605-86-4

© Sp. z o. o. "CAN", 2022
© Authors, 2022

MODELS AND METHODS FOR INCREASING THE EFFICIENCY OF INNOVATIVE RESEARCH: a collection scientific works of the International scientific conference (11 September, 2022) - Berlin:2022. ISSUE 15 – 114p.

Editorial board:

Alexander Dietrich

ICRA 2021 Editors
German Aerospace Center (DLR)
Oberpfaffenhofen, Germany

Tomohiro Kawahara

ICRA 2021 Editors
Kyushu Institute of Technology, Frontier
Research Academy for Young Researchers
Fukuoka, Japan

Jana Kosecka

ICRA 2021 Editors
George Mason University,
Fairfax (VA), USA

Davide Scaramuzza

ICRA 2021 Editors
University of Zurich
Zurich, Switzerland

Barbara Caputo

ICRA 2020 Editors
Sapienza Rome University
Rome, Italy

Wolfram Burgard

ICRA 2018 Editors
Toyota Research Institute and University of
Freiburg
Freiburg, Germany

Languages of publication: Deutsche, English, Русский, Limba română, uzбек,

The compilation consists of scientific researches of scientists, post-graduate students and students who participated International Scientific Conference " MODELS AND METHODS FOR INCREASING THE EFFICIENCY OF INNOVATIVE RESEARCH ". Which took place in BERLIN on 11 September, 2022.

Tagungsbände werden für Wissenschaftler und Lehrende an Hochschulen empfohlen. Sie können in der Ausbildung eingesetzt werden, einschließlich der Lehre im Aufbaustudium, der Vorbereitung auf den Erwerb von Bachelor-und Master-Abschlüssen. Die Begutachtung aller Artikel wurde von Experten durchgeführt, die Materialien unterliegen dem Copyright der Autoren. Für Inhalt, Prüfungsergebnisse und Fehler sind die Autoren verantwortlich.

PEDAGOGICAL SCIENCES AND TEACHING METHODS

**VOLUME 2 , ISSUE 15
SEPTEMBER 2022**

Collection of Scientific Works

BERLIN 11 SEPTEMBER 2022

TABLE OF CONTENTS

Ҳамроева Марғуба Комиловна Ёрматова Диларом Ёрматовна Баратов Жавохир <i>СУРХАНДАРЁ ВИЛОЯТИНИНГ ТУПРОҚ-ИҚЛИМ ШАРОИТИДА</i> <i>ТАКРОРИЙ ЭКИЛГАН ЭРТАПИШАР СОЯ НАВЛАРИНИ ЎРГАНИШ</i>	6
Ҳамроева Марғуба Комиловна Ёрматова Диларом Ёрматовна Эргашова Махфуза <i>СОЯ НАВИДАГИ ҲОСИЛДОРЛИК КЎРСАТКИЧЛАРИНИ АНИҚЛАШ</i>	10
Ҳамроева Марғуба Комиловна Маллаев Муслим Хушназарович <i>КАЧЕСТВО ЗЕРНА СОИ ВЫРАЩЕННОЙ НА ТЕРРИТОРИИ ЮЖНЫХ</i> <i>ОБЛАСТЯХ УЗБЕКИСТАНА.</i>	14
Ҳамроева Марғуба Комиловна Азизов Тўхтамиш Аъзамович Ҳамроева Олим Баходирович <i>СУРХАНДАРЁ ВИЛОЯТИДА ЕТИШТИРИЛГАН ЎРТАПИШАР СОЯ</i> <i>ЭКОТИПЛАРИНИНГ АГРОТЕХНОЛОГИЯСИНИ ЎРГАНИШ</i>	18
Зоҳиров Рамиз Турдимуродович <i>ОИЛА ТАРБИЯСИДА КЕКСА АВЛОД ВАКИЛЛАРИНИНГ ЎРНИ</i>	22
Убайдуллоева Малика Сагдиллаева Зульфия Асаналиевна <i>ЦИФРОВАЯ ЭКОНОМИКА: ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ</i>	27
Boydedayev Xurshiddin Husniddin o'g'li <i>QANDLI DIABET VA UNI TASHXISLASH USULLARI</i>	32
Субанова Зарнигор Абдинаби қизи <i>НОВЫЕ ТЕХНИЧЕСКИЕ РЕШЕНИЯ В ВЕНТИЛЯЦИИ ГЛУБОКИХ</i> <i>КАРЬЕРОВ”</i>	35
Ubaydullayeva Yulduz Lutfullayevna <i>TAFAKKUR BIRLIGI SIFATIDA KONSEPTNING TILSHUNOSLIKKA TATBIQI</i> <i>MASALASI</i>	42
Ibrohim Fayzullayevich Qayumov <i>O'ZBEK XALQ CHOLG'U ASBOBLARI TARIXIDAN</i>	45
Qo'shaev Ilhom Axtamovish <i>DOSTONLARNING MUSIQIY ASOSINI TASHKIL QIUVCHI OMILLAR</i>	49
Shoniyeva Oujamol <i>FITRAT DEYDIKI</i>	53
Saidmuxamedova Nodirabegim Botirovna	57

O'ZBEK MUMTOZ MUSIQASI VA UNI O'RGATISH TEXNOLOGIYALARI

Ramazonova O'g'iloy Xolmurodovna

O'zbekiston Respublikasi

*Buxoro davlat Universiteti "Musika ijrochiligi va madaniyat" kafedrası
o'qituvchisi*

Annotasiya: *Maqolada o'zbek mumtoz musiqasi, an'anaviy xonandalik xususiyatlari, ularni musiqiy-pedagogik jarayonda o'rgatishni loyihalash, texnologik xaritanı ishlab chiqish shartlari, mezonlari haqida fikr yuritilgan.*

Kalit so'zlar: *Mumtoz musika, an'anaviy xonandaik, xalq qo'shiqlari, musikaq pedagogikasi, loyihalash, texnologiya, texnologik xarita,*

O'zbek xalqining musika madaniyati ko'p asrlik tarixga ega bo'lib, u ko'pchilik sozanda va xonandalar avlodining faoliyati asosida qaror topib rivojlanib kelgan an'anaviy musika san'ati ekanligidan daolat beradi. An'anaviy musika — bu badiiy jarayondir. Uning tarkibiga xalq tomonidan yaratilgan, asrlar osha bizgacha yetib kelgan xalq musika ijodi namunalari yoki musika folklori hamda yetuk sozanda-bastakorlar tomonidan ijod etilgan mumtoz musiqasi kiradi. Bu ijodiyot namunalari og'zaki an'anada saqlanib, jilovlanib, har tomonlama rivoj topib o'lmas, barkamol musika san'atining bir turi sifatida xalq uchun xizmat qilib kelmoqda.

O'zbek mumtoz musiqasining o'ziga xos xususiyatlaridan biri shundaki, u o'tmishdan o'zining teran ma'noga ega ekanligi, murakkabu mukammalligi va beqiyos an'analarni o'zida mujassam etganligi bilan o'zga xalqlar musiqasidan ajralib turadi. Ushbu musika ijodiyotida xalqimizning o'tmishdagi an'analari, madaniyati, san'ati, turmush tarsi, boy va teran ma'nolarga asoslangan o'ziga xos tarixiy jarayonlari muhrlangan. Ularning har bir namunasi uzoq o'tmish tarixdan sado beruvchi yirik manbadir. Binobarin, ularni qanchalik qunt bilan o'rganmaylik, qanchalik sirlaridan voqif bo'lmaylik, baribir yangi qirralari ochilib, o'zining benazir xususiyatlarini namoyon eta boshlaydi. Shu nuqtai nazardan o'zbek mumtoz musiqasini o'rganish, ularda mujassam etilgan falsafiy g'oyalarni anglash, tarix sadolarini uqib olish zamonamizning dolzarb masalalaridan hisoblanadi. Zero, ularning siru sinoatlarini idrok etish uchun bugungi kunda imkoniyatlar yetarli.

O'zbek an'anaviy musiqasi o'tmishdan ikki yo'nalish, ya'ni bir-biridan paydo bo'luvchi, bir-birini to'ldiruvchi, shu bilan birga o'zining alohida xususiyatlari va sifatlariga ega bo'lgan yo'nalishlardan tashkil topgan. Shulardan biri, hayotiy mezon bilan bog'liq musika folklori bo'lsa, ikkinchisi, ana shu jonli jarayonning ijodkorlar

tafakkuri bilan to'ldirilgan mumtoz musiqa yo'nalishidir. Shakllanish va ravnaqi yo'lida har ikki yo'nalish o'zining ichki qonuniyatlari, shaklu shamoili, ishlash uslubi, mavqei, joyi, vaqti, ijro an'analari va shu kabi qator xususiyatlarga ega. Har ikki yo'nalishda ham umumiy hisoblangan milliy an'analar bilan bog'liq tomonlari, o'z yo'nalishiga xos uslublarni ifoda etadigan alohida jihatlari mavjud. Garchi shunday bo'lsada, lekin ijodiy mezon, ijrochilik an'analari va talqin masalalarida e'tiborga loyiq o'ziga xoslik jihatlari talaygina.

Bugungi kunda O'zbekistonda zavq bilan tinglanayotgan, mohirlik bilan ijro etilayotgan ashula, yalla, katta ashula, doston, cholg'u kuylari va maqomlar o'zbek mumtoz musiqasining etuk janrlari hisoblanadi. O'zbek xalqi va uning namoyandalari yaratgan ana shu ma'naviy boyliklarimiz butun millatimiz madaniy merosi, qadriyatlarining tarkibiy qismidir.

Manbalarga ko'ra, professional (ustozona) san'at bizning hududlarimizda milodning birinchi asrlarida yuzaga kelgan va rivojlangan. Mumtoz musiqa xalq musiqa ijodi namunalari negizida va ijrochilik madaniyatining rivoji, keyinchalik Sharq mumtoz she'riyati shakllanishi asosida tashkil topgan. Mumtoz musiqa deganda o'zbek xalqiga mansub, uning yetuk sozanda-bastakorlari tomonidan asrlar davomida yaratilgan musiqa san'ati namunalari (aytim-ashula va cholg'u musiqalari) ko'zda tutiladi. Ushbu musiqa boshqa musiqa ijodiyoti namunalaridan bir necha o'ziga xos xususiyatlar bilan farqlanadi.

Musiqa san'atiga, xususan xalq qo'shiqchiligiga oid ma'lumotlar bir qancha tarixiy manbalarda uchraydi. «Avesto»da bayon qilinishicha, miloddan avvalgi davrlarda ham hozirgi o'zbeklar istiqomat qilayotgan joylarda yashagan xalqlarning turli (xususan musiqali) marosimlari bayonlari o'zbek xalq qo'shiqlari mavjud bo'lgan.

Shularga asoslanib aytish mumkinki, o'tmish zamonlardan boshlab san'atning har xil turlari va janrlari, jumladan, xalq qo'shiqchiligi ham jamiyat a'zolarini ayniqsa, yosh avlodni ma'naviy-ahloqiy shakllantirish vositasi bo'lib xizmat qilib kelgan. O'quvchi-yoshlarning umumjahon fan-texnika taraqqiyoti talablariga javob beradigan ma'naviy-ahloqiy fazilatli insonlar sifatida shakllantirish uchun «Yangi demokratik davlat konsepsiyasini ishlab chiqilgan. Bunda o'zbek xalqining va respublika hududida yashovchi boshqa xalqlarning milliy, tarixiy va madaniy an'analari, ma'naviy tajribasi ta'lim-tarbiya tizimimizga uzviy ravishda kiritilishi zarur».

Musiqiy pedagogik jarayon - musiqaq pedagogikasi o'rganadigan asosiy navzu hisoblanadi. Keng ma'noda bu jarayon musiqa ta'limining butun tizimini qamrab oladi. Tor sohaga oid zarur ma'noda esa zarur musiqiy bilim, ko'nikma va

malakalarni shakllantiradi. Musiqiy-pedagogik jarayon kechadan tizim sifatida keng ma'noda unga xalq ta'limining butun tizimi - bolalar bog'chalari maktab, to'garaklar, ijodiyot uylari va boshqalar kiradi. Jarayonnong o'zi tarbiyachi va tarbiyalanuvchining o'zaro aloqasi va birligida amalga oshiriladi. Musiqiy-pedagogik jarayonning asosiy tarkibiy qismlari musiqa ta'limi va musiqa tarbiyasi jarayonlari sanaladi, ular shaxsni musiqiy bilimdonlik va musiqiy rivojlanishining ichki o'zgarishlar jarayoniga olib boradi.

Musiqiy pedagogik jarayon o'zining qonuniyatlari, shakllari, bosqichlari, uslublari, umumiy va maxsus yakka va jamoa, nazariy va amaliy, konsert va mustaqil musiqiy mashg'ulotlariga ega. Musiqiy pedagogik jarayonning qonuniyatlarini aniqlash uchun ushbu barcha aloqalarni tahlil qilish talab etiladi. Bu aloqalarni bir butun hisobga olish ularning birligiga jamiyat ehtiyojlariga

bog'liqligiga, milliy va jahon musiqa madaniyatining taraqqiyotiga olib keladi. Shu nuqta nazarda qaraganda pedagogik ta'lim asosini tashkil etuvchi didaktikaning predmeti o'rgatish, o'rganish hamda ta'lim mazmunidan iborat. Bu uchala komponentdan birortasini musiqa ta'limi, jumladan, o'zbek mumtoz musiqasini o'rganish jarayonida e'tiborda tutmaslik uning mazmunini yo'qqa chiqaradi. O'zbek mumtoz musiqani o'rgatish ham, o'rganish ham ularning oxirgi natijasi ham musiqiy ta'lim va tarbiya mazmuniga bog'liqdir. Ta'lim jarayonida har xil o'zbek mumtoz musiqasi asarlari, ularning mazmun-mohiyati, xarakteri, ijroviy xususiyatlari bilan bog'liq bo'lgan mavzularni o'ziga xos usullar bilan o'rganish ularning o'ziga xosligi va mazmunidan kelib chiqadi. Bu esa asosan o'rganishni tashkil etuvchi, ya'ni o'rgatuvchiga (musiqa fani o'qituvchiga) bog'liq.

Har qanday fanni, shu jumladan oliy ta'il tizimida o'qitiladigan musiqa fanlarini o'qitish jarayonida ham talabalarni faollashtiradigan, ularni darsning faol ishtirokchilariga, mustaqil fikrlovchi, mushohada qiluvchi, o'z fikrlarini bildiruvchi talaba sifatida namoyon qilishi uchun imkoniyat yaratuvchi shaxs – bu o'qituvchidir. An'anaviy xonandalik fanidan dars beruvchi o'qituvchi o'zi va o'rganuvchi talabalar uchun qulay va qiziqarli bo'lgan o'qitish usullari, yo'llari, shakllari, vositalaridan foydalanish shart-sharoitlarini belgilaydi, O'qituvchi shuningdek, ilg'or musiqiy pedagogik texnologiyalar yordamida o'quv jarayoni samaradorligini oshirishga harakat qiladi. Shu boisdan ham pedagogik texnologiya, didaktik texnologiya, musiqa ta'lim texnologiyalariga o'quv jarayonidagi eng samarali vositalar sifatida qaralmoqda. Ulardan bugungi kunda jahon musiqa pedagogikasi amaliyotida keng foydalanilmoqda.

Ma'lumki, barcha fanlarni o'qitish singari, o'zbek mumtoz qo'shiqchiligiga tegishli fanlarni o'qitish ham pedagogik texnologiyalardan unumli foydalangan holda

oqitiladi. Zero, musiqiy pedagogik texnologiya hozirgi kunda eng rivojlangan mamlakatlarning ta'lim tizimida bo'lgani kabi o'zbek mumtoz qo'shiqchiligi san'atini o'rganish jarayonini tashkil qilish, boshqarish, nazorat qilish bilan bog'liq ishlarda ustuvor o'rini egallamoqda. Shuning uchun ham an'anaviy xonandalik, vokal va boshqa fanlardan dars beruvchi o'qituvchilar musiqiy pedagogik texnologiyalardan yaxshi xabardor bo'lishi, ta'lim jarayonida ularni qo'llab dars o'tishlariga muhim e'tibor berishi kerak. Bu aynan musiqiy ta'lim-tarbiya rivojining, shu jumladan an'anaviy xonandalik, vokal san'ati rivojining obyektiv qonuniyatlariga mos bo'lib, jamiyat taraqqiy etishi bilan mumtoz musiqiy ta'lim-tarbiya mazmuni, uning maqsad va vazifalari shunga mos ravishda takomillashib borishi bilan bog'liqdir.

E'tiborli tomonlarda biri shundaki, o'qituvchi talabalarni har bir mumtoz musiqiy darsning mazmun-mohiyatini tushunib olishga da'vat etishi kerak. O'qituvchi tomonidan har bir darsda taqdim etiladigan musiqiy o'quv materialini oldindan yaxlit holatda ko'ra bilish va uni tasavvur etish uchun, birinchi navbatda, bo'lajak dars jarayonini loyihalashtirib olishi lozim. Shundan so'ng esa bo'lajak darsni texnologik xaritasini tuzib olishi katta ahamiyatga ega hisoblanadi. Chunki darsning texnologik xaritasi har bir mavzudan o'rin egallagan musiqa materiallari, fanning xususiyati, o'quvchining imkoniyati va ehtiyojidan kelib chiqqan holda tuziladi. Bunday texnologik xaritani tuzish pedagogik talab nuqtai nazaridan, fanning talabidan kelib chiqib tuzish oson ish emas, albatta. Chunki buning uchun o'qituvchi nafaqat o'zbek mumtoz musiqas asarlarini o'zida aks ettirgan an'anaviy xonandalik fanini o'qitishning umumiy talablarini puxta bilishi, balki pedagogika, psixologiya, adabiyot, tasviriy san'at fanlari xususiyatlarini ham yaxshi tushungan bo'lishi, shuningdek, xususiy metodika, pedagogika va axborot texnologiyalaridan ham xabardor bo'lishi kerak.

An'anaviy xonandalik darsining rang-barang, qiziqarli, mazmunli bo'lishi avvaldan puxta o'ylab tuzilgan darsning loyihalashtirilgan texnologik xaritasiga bog'liq. Darsning texnologik xaritasini qay ko'rinishda yoki shaklda tuzish, bu o'qituvchining tajribasi, qo'ygan maqsadi, fantasiyasi va ixtiyoriga bog'liq. Har bir musiqa asari, uning mazmun-mohiyati, xarakteri, musiqiy-badiiy tuzulmasi uchun texnologik harita qanday tuzilgan bo'lmasin, unda dars jarayoni materiallari, masalan, asarni dastlab tinglash, uni kuylash jarayonlari yaxlit holda aks etgan bo'lishi kerak. Texnologik xaritada aniq belgilangan musiqaiy maqsad va maqsadni shakllantirishga yo'naltirilgan vazifalar hamda kafotlangan natija to'liq o'z ifodasini topgan bo'lishi kerak.

Umumiy tarzda xulosa o'rnida shuni ta'kidlash joizki, o'zbek mumtoz musiqa asarlarini o'rganishda yaxshi, serma'sul natijaga erishish uchun o'quv jarayoni

loyixalashini ishlab chiqish va pedagogik texnologiyalarni qo'llash taqazo etiladi. Unda musiqiy ta'lim mazmunini milliy negizida shakllantirish, milliy musiqiy merosdan to'laqonli foydalanish, xalq kuy – qo'shiqlari, doston, mumtoz va maqom hamda ularning ta'sirida yaratilgan zamonaviy musiqalar vositasida talaba-yoshlarni tarbiyalash asosiy maqsad va vazifa sifatida qaralishi kerak.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. 1.O'g'iloy Ramazonova. An'anaviy xonandalik va hofizlik san'ati. Pedagogik mahorat. Maxsus son. 2021. 38-40-b.
2. U.R. Kholmurodovna. FORMATION OF PUBLICISTIC PERFORMING SKILING IN SINGING. Web of Scientist: International Scientific Research Journal 1 (01),36-40, 2021
3. D.Yu. Ruziev.Ways Of Working ON Musical Compositions. The American Journal of Social Science and Educasion Innovations 3 (01),436- 440, 2021
4. Ro'ziyev D.Yu. Musiqiy ijrochilik mahorati. Pedagogik mahorat. 6-son, 2019. 260-263-b.
5. Ro'ziyev D.Yu. Ansambl ijrochiligida obrazli musiqiy tafakkurni shakllantirish. Pedagogik mahorat. Maxsus son. 2021. 11-15 bet.
6. Ro'ziyev D.Yu. Musiqa ta'limi texnologiyasining ba'zi masalalari. Pedagogik ta'lim. –Toshkent, 2007-№ 1. b. 57-58.
7. Ro'ziyev D.Yu Musiqa ta'limida o'qituvchi va o'quvchi hamkorligi. "Madaniyat va ta'lim: Davr muloqoti" Respublika ilmiy-amaliy konferensiya materiallari - Buxoro, 2015. b. 521-523.
8. У.Х. Рамазонова. МЖ Эсанова.Подготовка молодых певцов к ансамблевому выступлению. Наука, техника и образование,88-91, 2021.
9. 9.Ў.Х.Рамазонова. Талабаларда маънавий-ахлоқий тушунчаларни шакллантириш, гуруҳ билан ишлаш ва уни бошқариш тамойиллари. Scientific progress 1 (5), 2021.
10. HISTORICAL DEVELOPMENT OF STATUS. Ogiloy Kholmurodovna Ramazonova, Mahmudjon Shukurov Web of Scientist: International Scientific Research Journal.447-452 bet.
11. Formation and Development of National Musical Traditions Ogiloy Kholmurodovna Ramazonova, Gulasal Golibjon qizi Mustaqimova EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION 336-339 bet.

-
12. Ugiloy Xolmurodovna Ramazonova, Maxliyo Jamilovna An'anaviy xonandalik rivojida maqomlarning o'rni. Esanova Science and Education.496-501 bet.
 13. Rajabov, T. I. (2021). O'kuvchi-yoshlarga o'zbek milliy musiqa folklori namunalari vositasida estetik tarbiya berish. Science and Education, 2(11), 1094-1103.
 14. 14.Rajabov T. I. ticheskaya klassifikatsiya uzbekskoy detskoy narodnoy muzyki i igr //Nauka, obrazovanie i kultura. – 2020. – №. 3 (47).
 15. 15.Rajabov, Tuxtasin Ibodovich. "ticheskaya klassifikatsiya uzbekskoy detskoy narodnoy muzyki i igr." Nauka, obrazovanie i kultura 3 (47) (2020).
 16. 16.Rajabov, D. Z., & Rajabov, T. I. (2018). Formirovanie i razvitie uzbekskoy narodnoy liriki. In Mejdunarodnaya obrazovatel'naya deyatel'nost kak faktor razvitiya i sotrudnichestva vysshix uchebnykh zavedeniy v sovremennom polikulturnom mire (pp. 207-212).
 17. 17.Rajabov T. I. USOVERSHENSTVOVANIE NAUCHNO-METODICHESKIX VOZMOJNOSTEY OBUCHENIYA BUXARSKIM DETSKIM FOLKLORNIM PESNYAM V SREDNEY OBЩEOBRAZOVATEL'NOY SHKOLE //Nauka, texnika i obrazovanie. – 2021. – №. 2-2 (77). – S. 84-86.
 18. 18.Rajabov, To'xtasin Ibodovich. "XAQ QO'SHIQLARI ORQALI O'QUVCHI-YOSHLARDA MILLIY TAFAKKURNI SHAKLLANTIRISH OMILI." Barqarorlik va Etakchi Tadqiqotlar onlayn ilmiy jurnali 2.1 (2022): 364-368.
 19. XORAZM MAQOMLARINING TALABALARGA O'RGATISH USULLARI. BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI. 324-326.
 20. Formation and Development of National Musical Traditions EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL 336-339

